

Sygn. akt I ACa 621/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 stycznia 2023 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	: sędzia	Dariusz Małkiński
Protokolant	:	Łukasz Patejuk

po rozpoznaniu w dniu 26 stycznia 2023 r. w Białymstoku na rozprawie

sprawy z powództwa **Banku (...) S.A. w W.**

przeciwko **M. L. i D. L.**

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku

z dnia 15 marca 2022 r. sygn. akt I C 2363/21

I. oddala apelację;

II. przyznaje radcy prawnemu W. W. kwotę 3.985,20 (trzy tysiące dziewięćset osiemdziesiąt pięć 20/100) złotych tytułem wynagrodzenia, w tym należny podatek VAT w kwocie 745,20 zł, oraz kwotę 33,10 (trzydzieści trzy 10/100) zł tytułem zwrotu poniesionych przez kuratora wydatków, które to sumy wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Białymstoku;

III. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Białymstoku kwotę 4.018,30 (cztery tysiące osiemnaście 30/100) zł tytułem pokrycia wydatków sądowych tymczasowo skredytowanych przez Skarb Państwa.

SSA Dariusz Małkiński

UZASADNIENIE

Powód: Bank (...) S.A. z siedzibą w W. wniósł o zasądzenie od **pozwananych: D. L. i M. L.** kwoty 296.734,92 zł wraz z odsetkami umownymi naliczonymi od należności głównej od 18 marca 2016 r. do 6 listopada 2016 r., tj. 1.412,80 zł, odsetkami karnymi naliczonymi od należności głównej od 19 kwietnia 2016 r. do 7 listopada 2016 r., tj. 423, 88 zł, odsetkami karnymi naliczonymi od należności głównej od 8 listopada 2016 r. do 22 listopada 2016 r., tj. 1.236,30 zł, oraz dalszych odsetek za opóźnienie, obliczanych według zmiennej stopy procentowej zgodnie z postanowieniami

umowy oraz art. 481 § 2¹ k.c. od należności głównej od 23 listopada 2016 r. do dnia zapłaty. Wniósł także o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

Dnia 10 października 2017 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku wydał wyrok zaoczny uwzględniający w całości żądanie pozwu.

W sprzeciwie od wyroku zaocznego kurator procesowy, działający w imieniu pozwanych nieznanych z miejsca pobytu, wniósł o uchylene tego wyroku, oddalenie powództwa w całości oraz przyznanie kuratorowi wynagrodzenia i zwrot poniesionych kosztów. Kurator procesowy podniósł szereg zarzutów, m.in. przedawnienia roszczenia, wystąpienia niedozwolonych klauzul umownych ze skutkiem ex tunc, nieważności umowy i nadużycia praw podmiotowych przez powoda.

Wyrokiem z 10 marca 2020 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku uchylił wyrok zaoczny w całości i oddalił powództwo oraz przyznał wynagrodzenie kuratorowi procesowemu dla nieznanych z miejsca pobytu pozwanych.

Na skutek apelacji powoda, Sąd Apelacyjny w Białymstoku uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania argumentując, że Sąd Okręgowy oparł rozstrzygnięcie na błędnej koncepcji braku skutecznego doręczenia pozwanym wezwania do zapłaty wraz z informacją o możliwości złożenia wniosku o restrukturyzację. W konsekwencji, Sąd Apelacyjny zalecił Sądowi Okręgowemu ponowną ocenę okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, w tym m.in. ponowną analizę czy dochodzona kwota faktycznie należy się powodowemu Bankowi oraz czy w umowie zostały zamieszczone klauzule abuzywne i jaki jest ich wpływ na skuteczność lub ważność umowy.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, wyrokiem z 15 marca 2022 roku o sygn. akt: I C 2363/21 Sąd Okręgowy w Białymstoku uchylił wyrok zaoczny w całości i oddalił powództwo (pkt I); przyznał radcy prawnemu W. W. kwotę 11.623,50 zł tytułem wynagrodzenia kuratora dla nieznanych z miejsca pobytu pozwanych, w tym należny podatek VAT, oraz kwotę 1.423,44 zł tytułem zwrotu poniesionych wydatków za obie instancje, które wypłacił w wysokości 8.856 zł z zaliczki zapisanej pod pozycją 500027351471 z 19 lutego 2018 r., a w pozostałej kwocie 4.190,94 zł ze Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Białymstoku (pkt II); nakazał pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Białymstoku kwotę 4.190,94 zł tytułem brakujących wydatków w sprawie (pkt III).

Powyższe orzeczenie zapadło w oparciu o następujące ustalenia faktyczne:

Dnia 13 maja 2006 r. między Bankiem (...) S.A. z siedzibą w W. a D. L. i M. L. została zawarta umowa o kredyt hipoteczny nr (...)/ (...), na mocy której powód udzielił pozwanym na okres 240 miesięcy kredytu w wysokości 302.000 zł, indeksowanego do waluty CHF, przeznaczonego na dokończenie budowy domu systemem gospodarczym, nabycie prawa własności nieruchomości na rynku wtórnym oraz spłatę linii debetowej (§ 2 ust. 1 - 3 umowy). W umowie przewidziano, że wyłacona kwota przeliczona zostanie zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku (...) w dniu uruchomienia kredytu lub transzy. Po uruchomieniu kredytu lub pierwszej transzy, Bank miał wysłać kredytobiorcom pismo informujące o wysokości pierwszej raty kredytu, kwocie kredytu w CHF oraz jego równowartości w PLN - zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej u powoda w dniu uruchomienia kredytu/transzy, przy czym zmiany kursów walut w trakcie okresu kredytowania miały wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu (§ 2 ust. 2 umowy). Pozwani zobowiązali się do korzystania z kredytu na warunkach określonych w umowie i Regulaminie, stanowiącym jej integralną część, oraz zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami, opłatami i prowizjami oraz innymi kosztami w terminach spłaty określonych w umowie (§ 1 ust. 1 umowy). Kredyt oprocentowany został według zmiennej stopy procentowej, ustalonej jako suma stopy referencyjnej LIBOR dla okresów 3-miesięcznych (CHF) oraz stałej marży Banku w wysokości 1,55 p.p. (§ 6 ust. 1-3 umowy). Zabezpieczeniem kredytu była hipoteka na rzecz Banku ustanowiona na nieruchomości położonej w O., gm. J., dla której Sąd Rejonowy w Białymstoku, IX Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą (...). Pozwani zobowiązali się spłacić kwotę kredytu w CHF ustaloną zgodnie z § 2 umowy w złotych polskich, z zastosowaniem kursu sprzedaży CHF obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku (...) S.A.

Zgodnie z § 18 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A., w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielania kredytu, Bank zastrzega sobie prawo do wypowiedzenia umowy z zachowaniem 30-sto dniowego terminu wypowiedzenia. W następstwie Bank mógł dochodzić zaspokojenia swoich roszczeń w drodze postępowania egzekucyjnego w szczególności z nieruchomości wskazanej w umowie kredytu jako zabezpieczenie jego spłaty. W przypadku gdyby kredytobiorcy nie zapłacili w terminach określonych w umowie pełnych rat kredytu za co najmniej dwa okresy płatności, Bank miał prawo wypowiedzieć umowę kredytu będącą kredytem konsumenckim w rozumieniu ustawy z 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim, w terminie 7 dni od otrzymania przez kredytobiorców wezwania do zapłaty zaległych rat lub ich części pod rygorem wypowiedzenia umowy. Wypowiedzenie umowy kredytu miało stać się skuteczne z chwilą otrzymania przez kredytobiorców wypowiedzenia listem poleconym lub doręczenia go im bezpośrednio.

Z czasem pozwani zaprzestali terminowego regulowania należności. Dnia 4 maja 2016 r. powód wystosował do nich wezwanie do spłaty przeterminowanego zadłużenia w kwocie 798,61 CHF. W związku z dalszym uchylaniem się pozwanych od obowiązku spłaty kredytu, 20 września 2016 r. powodowy Bank działając na podstawie art. 75 ust. 1 – 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe oraz § 18 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A., wystosował do pozwanych pisma zawierające oświadczenie o wypowiedzeniu umowy kredytu nr (...) / (...) z 13 maja 2006 r., z przyczyn określonych w § 18 ust. 1 i 4 Regulaminu. Przesyłki zawierające wypowiedzenie umowy nie zostały podjęte przez pozwanych.

Dnia 23 listopada 2016 r. powód wystosował do pozwanych przedsądowe wezwania do zapłaty kwoty 299.807,90 zł obejmującej należność główną oraz odsetki, która to kwota została ustalona w oparciu o zapisy ksiąg bankowych. Również ta korespondencja wróciła do nadawcy niepodjęta w terminie. Dnia 23 listopada 2016 r. powód wystawił wyciąg z ksiąg bankowych, w którym stwierdził, że pozwani posiadają względem niego zadłużenie w łącznej kwocie 299.807,90 zł.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny sprawy Sąd ocenił powództwo jako niezasadne. Odnosząc się do podniesionego przez kuratora zarzutu przedawnienia roszczenia podkreślił, że powód wniósł pozew 13 lipca 2017 r., a co za tym idzie doszło do skutecznego przerwania biegu przedawnienia, które na moment wniesienia pozwu jeszcze nie nastąpiło (30-sto dniowy termin wypowiedzenia umowy upłynął w październiku 2016 r., a pozew został skutecznie wniesiony 13 lipca 2017 r.).

W ocenie Sądu punktem wyjścia dla dalszych rozważań winna być ocena zapisów umownych dotyczących przeliczania kwoty kredytu wyrażonej w walucie polskiej na walutę obcą w momencie uruchamiania kredytu oraz dotyczących przeliczania dokonanych w walucie polskiej spłat rat kredytowych na walutę CHF. Ustalenie bowiem niezgodności tych zapisów umownych z przepisami prawa, czy też ich abuzywności będzie miało fundamentalne znaczenie dla oceny możliwości dalszego funkcjonowania umowy w obrocie prawnym.

W tym kontekście Sąd podkreślił, że łącząca strony umowa była umową kredytu w PLN indeksowanego do waluty obcej, co oznacza, że kredytodawca udzielił kredytu w PLN, który następnie został przeliczony do waluty obcej, zaś jego wypłata i spłata następowała w PLN. Wskazując na treść art. 385¹ k.c. Sąd stwierdził, że pozwani zawierali umowę kredytu w celu zaspokojenia własnych potrzeb mieszkaniowych, a zatem posiadali status konsumentów. Sąd zaznaczył nadto, że oceny abuzywności dokonuje się z punktu widzenia jej treści w momencie zawarcia umowy, a nie z punktu widzenia praktyki, według której umowa była faktycznie wykonywana (art. 385¹ i nast. k.c.). W konsekwencji Sąd ocenił jako pozbawione znaczenia prawnego to w jaki sposób umowa była faktycznie wykonywana przez Bank. Nieistotne było więc, w jaki sposób ustalał on kursy CHF względem PLN oraz czy kursy te były de facto kursami rynkowymi. Zdaniem Sądu oceny tej nie zmieniał fakt wejścia w życie tzw. ustawy antyspreadowej z 29 lipca 2011 r. Jakkolwiek ustawa ta wprowadziła pewne możliwości związane ze spłatą kredytów indeksowanych, to nie zmieniła oceny postanowień umownych, które zawsze powinny być jasne, zrozumiałe i jednoznaczne dla konsumenta i nie mogą stanowić klauzul abuzywnych. To, że klienci mogli sami nabywać walutę od podmiotu trzeciego i w tej walucie spłacać

raty nie oznacza – zdaniem Sądu – że musieli z tej możliwości skorzystać. Umowa, niezależnie od tego uprawnienia kredytobiorcy, zawsze musi być sformułowana przejrzysto i poprawnie w każdym aspekcie.

W ocenie Sądu analiza samego tekstu umowy dawała podstawy do przyjęcia, że nie była ona negocjowana indywidualnie z pozwanymi, zważywszy, że stanowiła stały formularz Banku. Postanowienia o analogicznej treści znajdują się w wielu umowach kredytowych waloryzowanych kursem CHF zawieranych przez banki, co Sądowi wiadomo z racji analizy innych spraw związanych z kredytami hipotecznymi indeksowanymi do waluty CHF, w tym z udziałem powoda. W ramach tego typu umowy pozwani nie mieli żadnego wpływu na jej treść. W niniejszej sprawie Bank nie wykazał, aby sporne klauzule waloryzacyjne były przedmiotem indywidualnych uzgodnień z pozwanymi. Analizowana umowa ma zatem charakter tzw. umowy adhezyjnej, czyli takiej, w której warunki umowne zostały określone jednostronnie przez przedsiębiorcę, zaś konsumentowi pozostawiono jedynie podjęcie decyzji czy do niej przystąpi, bez możliwości negocjacji jej treści.

Zdaniem Sądu, zapisy umowne regulujące przeliczanie kwoty kredytu udzielonego w PLN na CHF oraz wskazujące, że spłata kredytu następuje w PLN, w oparciu o kurs waluty stosowany do przeliczenia raty określonej w CHF, stanowią w istocie postanowienia określające główne świadczenia stron. O wielkości kredytu i rat decyduje w istocie przeliczenie w pierwszej kolejności z waluty PLN na CHF (moment udostępnienia kredytu), a następnie przeliczanie rat kredytu określonych w CHF na PLN (moment spłaty każdej raty). Zdaniem Sądu analizowane postanowienia umowy nie określały precyzyjnie rzeczywistej wysokości udzielonego kredytu po przeliczeniu do waluty obcej, a także świadczeń kredytobiorców, w sposób możliwy do ustalenia w oparciu o czynniki obiektywne, niezależne od kredytodawcy. W umowie nie wskazano precyzyjnie, na podstawie jakich kryteriów Bank ustala kurs wymiany waluty obcej zarówno w momencie uruchomienia kredytu jak i spłaty poszczególnych rat. W ocenie Sądu, w oparciu o zapisy umowy, w momencie jej podpisania, przeciętny, rozsądny konsument nie jest w stanie stwierdzić, jak zostanie wyznaczony kurs CHF będący podstawą przeliczenia wypłaconej kwoty oraz wysokości raty spłat na PLN. W konsekwencji zapis § 2 oraz § 7 ust. 1 umowy uniemożliwia konsumentowi prawidłowe i jednoznaczne określenie wysokości raty, jaką powinien zapłacić Bankowi, bądź jednoznacznych podstaw do jej ustalenia. W oparciu o treść umowy i Regulaminu, stanowiącego jej integralną część, konsument nie był w stanie określić wysokości własnego zobowiązania, a tym samym ocenić skutków ekonomicznych wynikających z zawartej umowy kredytowej oraz ryzyka związanego z jej podpisaniem. W konsekwencji, sporna umowa nie była jednoznacznie określona w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. W ocenie Sądu sam mechanizm indeksacji nie stanowiłby instrumentu kształtującego obowiązki kredytobiorcy sprzecznie z dobrymi obyczajami ani też nie naruszałby w sposób rażący interesów pozwanych, przy założeniu jednak, że zasady tego mechanizmu byłyby precyzyjnie i jasno określone w oparciu o jednoznacznie i obiektywne kryteria. W umowie nie wskazano jednak, w jaki sposób Bank ustalać będzie kursy waluty CHF, w szczególności, jakie wskaźniki będzie miał na uwadze. Sąd uznał tak sformułowane zapisy umowne za klauzule niedozwolone. Mając na względzie powyższe stwierdził, że nie ma wątpliwości, iż ww. postanowienia umowne są sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają interesy konsumentów.

Zdaniem Sądu pozwani mogli wyrazić zgodę na poniesienie ryzyka związanego ze zmiennością kursów walut, jednakże ich decyzja musiała być poprzedzona udzieleniem im pełnej, wyczerpującej i jasnej informacji, z czym wiąże się ryzyko kursowe. Z akt sprawy wynikało, że pozwani zostali w § 2 ust. 2 umowy pouczeni, że zmiany kursów walut w trakcie okresu kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu. Poza powyższym oświadczeniem powód nie przedstawił jednak żadnych dowodów, z których wynikałoby, że w rzeczywistości pozwanym zostało szczegółowo wyjaśnione ryzyko kursowe i jego wpływ na wysokość zobowiązania. Biorąc pod uwagę wcześniejszą względną stabilność kursu CHF/PLN pozwani mogli mieć podstawy do pozostawania w poczuciu braku większego ryzyka kursowego. Sąd uznał, że gdyby Bank przedstawił im symulację wysokości rat przy założeniu wzrostu kursu CHF o przynajmniej kilkadziesiąt procent, przy jednoczesnej wyraźnej informacji, że taka możliwość również istnieje, pozwani zrezygnowaliby z wyboru tego typu umowy. Powód nie przedstawił dowodów, z których wynikałoby, że udzielił pozwany informacji co do historycznych danych kursowych i przedstawił symulację wysokości raty na wypadek wzrostu kursu waluty.

W ocenie Sądu skutkiem uznania zapisów umownych za niedozwolone jest ich eliminacja z umowy zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. Przepis ten nie przewiduje możliwości zastąpienia wyeliminowanego zapisu umownego jakimkolwiek innym zapisem. Ustawodawca nie przyjął rozwiązania przewidzianego m.in. w art. 58 § 1 k.c., przewidującego możliwość wejścia w miejsce abuzywnych postanowień czynności prawnej odpowiednich przepisów ustawy. Dalszą możliwość obowiązywania umowy oceniać więc należy z pominięciem wyeliminowanych postanowień umownych. Oznacza to, że nie ma możliwości uzupełnienia umowy przez odwołanie się do ustalonych zwyczajów, praktyki rynkowej czy też kursu rynkowego jako tego, który wyznaczać ma kwotę udostępnioną kredytobiorcy oraz wysokość rat wyrażonych w PLN. W ocenie Sądu orzecznictwo TSUE w tym zakresie wypowiada się jednoznacznie, wskazując na brak możliwości wypełnienia luk w umowie przepisami o charakterze ogólnym, przewidującymi, że skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów. Stwierdzenie abuzywności konkretnych postanowień umownych rodzi taki skutek, że postanowienia te nie wiążą konsumenta ex tunc i ex lege. Niemożność zastąpienia niedozwolonych postanowień umowy innymi normami, pozbawia taką umowę jej koniecznych składników (essentialia negotii). W takiej sytuacji, zaistniały podstawy do uznania, że na skutek abuzywności umowa jest nieważna. Istniała wprawdzie możliwość pozostawienia jej w mocy, przyjmując, że niedozwolone postanowienia działają, ale wymagało to zgody konsumentów, której w realiach niniejszej sprawy zabrakło.

Konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy był brak podstaw do uwzględnienia żądania opartego na podstawie faktycznej obejmującej ważną umowę kredytową i konstruowanego na tej podstawie roszczenia. W przypadku bowiem stwierdzenia nieważności umowy stronom przysługują odrębne roszczenia na innej podstawie prawnej. W ocenie Sądu rozważenie tego zagadnienia wykraczałoby poza kognicję sądu meriti, pod którego osąd zostało zgłoszone konkretne roszczenie oparte na ważnej umowie kredytowej, z tak zakreśloną podstawą faktyczną żądania (art. 321 § 1 k.p.c.). Sąd stanął na stanowisku, że ewentualne uwzględnienie powództwa, będące konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy, byłoby nie tylko orzekaniem na innej podstawie prawnej, ale na zupełnie innej podstawie faktycznej, która na żadnym etapie postępowania nie została przez stronę powodową wskazana.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik postępowania. Sąd przyznał kuratorowi wynagrodzenie oraz zwrot wydatków ustalonych w oparciu o przedłożony spis kosztów (§ 2 pkt. 7 i § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych w zw. z § 1 pkt 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej).

Apelację od tego wyroku wniósł powód, zaskarżając go w całości i zarzucając mu:

1) naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. i art. 228 § 2 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez bezpodstawne przyjęcie, że kredyt został wykorzystany na cele mieszkaniowe i ma charakter konsumencki; z uwagi na brak wzięcia przez pozwanych udziału w sprawie, zbadanie konsumenckiego charakteru kredytu nie było możliwe;

2) naruszenie art. 232 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. poprzez:

a) bezpodstawne przyjęcie, że Bank mógł dowolnie ustalać kurs CHF publikowany w Tabeli Kursów, podczas gdy:

- przez cały okres obowiązywania umowy stosował on kursy rynkowe, co znalazło potwierdzenie chociażby w opinii biegłego sądowego wydanej w sprawie toczącej się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy - Mokotowa w Warszawie;

- powód w okresie wykonywania umowy stosował jeden z najniższych spreadów spośród banków komercyjnych, z całą pewnością kursy publikowane w Tabeli Kursów nie odbiegały od kursów stosowanych przez inne banki konkurencyjne, działające na tożsamym rynku;

- kurs CHF publikowany w Tabeli Kursów nie odbiegał od kursu średniego NBP;

- kursy walut w Tabeli Kursów Banku ustalane są w oparciu o dane pozyskane z serwisów zewnętrznych, niezależnych od Banku, tj. w oparciu o uzyskane informacje o kursie danej waluty z serwisów informacyjnych takich jak T.R. S. M. czy B., w których podawane są informacje na temat notowań dla transakcji wymiany walutowej;

- Bank nie mógł ustalać kursów w sposób dowolny, albowiem Tabela Kursów znajdowała zastosowanie do obsługi wszystkich transakcji walutowych;

- kursy publikowane w Tabeli Kursów nie odbiegały od kursów CHF stosowanych przez inne banki komercyjne, prowadzące działalność konkurencyjną, działające na tożsamym rynku;

- Bank posiadał i posiada status Dealera Rynku Pieniężnego i na podstawie notowań kursów walut publikowanych w Tabeli Kursów Banku (...) S.A. ustalany był kurs średni NBP, a nadto, zgodnie z aktualnym brzmieniem uchwały 51/2002 Zarządu NBP kursy NBP wyliczane są na podstawie kursu rynkowego oraz serwisów informacyjnych T. R. i B. - czyli analogicznie jak w Banku (...) S.A.;

- pozwani zostali poinformowani o sposobie ustalania kursów walut, a zapisy dotyczące metodologii tworzenia Tabeli Kursów znalazły odzwierciedlenie w treści samej umowy (Regulamin w wersji R 31.7);

- metodologia ustalania kursu średniego przez NBP jest analogiczna do metodologii stosowanej przez Bank przy ustalaniu kursów CHF publikowanych w Tabeli Kursów;

- zapis § 8 ust. 3 Regulaminu w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 października 2011 r. przewiduje formalne ograniczenie - możliwe odchylenie o wartości nie wyższej niż 10% od kursu rynkowego (Regulamin w wersji R 31.7);

b) bezpodstawne przyjęcie, że postanowienia umowy dotyczące indeksacji nie zostały indywidualnie uzgodnione z kredytobiorcami i nie mieli oni rzeczywistego wpływu na te postanowienia oraz pominięcie w tym zakresie, że:

- kredytobiorcy sami we wniosku kredytowym zaznaczyli walutę CHF;
- kredytobiorcom zaproponowano ofertę kredytu złotowego, co znalazło potwierdzenie w Informacji o Ryzyku Kursowym i „Parametrach wejściowych symulacji”, a tym samym możliwe było zawarcie umowy bez spornych postanowień;
- strony indywidualnie uzgodniły treść harmonogramu spłat, stanowiącego załącznik do umowy, w którym wskazana była wysokość kwoty kredytu i wysokość rat wyrażona w walucie CHF - rzeczywisty wpływ kredytobiorców wyrażał się w szczególności w wyborze dnia uruchomienia kredytu, co wynikało z § 3 ust. 4 umowy;
- kredytobiorcy od momentu zawarcia umowy mieli możliwość dokonywania spłat kredytu bezpośrednio w CHF, co wynikało wprost z § 8 ust. 4 Regulaminu obowiązującego w dacie zawarcia umowy;

c) bezpodstawne przyjęcie, że pozwani nie uzyskali rzetelnej i pełnej informacji co do wpływu wahań waluty na wysokość ich zobowiązania, a powód nie przedstawił dowodów, z których wynikałoby, że udzielił informacji co do historycznych danych kursowych i przedstawił symulację wysokości raty na wypadek wzrostu kursu waluty, w sytuacji, gdy:

- informacje o ryzyku kursowym były kredytobiorcom przekazywane dwutorowo: w formie pisemnej m.in. w Informacji o Ryzyku Kursowym, w której kredytobiorcom zaprezentowano przykład wpływu wahań kursowych i zmiennej stopy procentowej na wysokość zobowiązania i raty kredytu; w formie rozmowy z pracownikiem Banku, podczas której kredytobiorcom zaprezentowano symulacje poziomu rat kredytu oraz poziomu kursów z poprzednich lat, jak również udzielano im informacji na temat Tabeli Kursów i spreadu (były to informacje wyczerpujące);

- w dacie zawarcia umowy nie obowiązywał żaden bezwzględnie obowiązujący przepis prawa, który nakładałby na Bank obowiązki informacyjne w tym zakresie;
- dokumentacja kredytowa zawiera oświadczenia pozwanych złożone po przedstawieniu stosownych materiałów i pouczeń, a sama treść tych oświadczeń wskazuje na ryzyka związane z umową, w szczególności ryzyko kursowe, a udzielanie szczegółowych pouczeń było obowiązkiem pracowników i przedstawicieli (pośredników) Banku, co przekazywano im na szkoleniach;
- w § 2 ust. 2 in fine umowy wskazano wprost, że: „zmiany kursów walut w trakcie okresu kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu”;
- w Informacji o Ryzyku Kursowym wskazano, że „występowanie ryzyka kursowego sprawia, że zarówno rata spłaty, jak i wysokość zadłużenia tytułem zaciągniętego kredytu przeliczona na PLN na dany dzień podlega ciągłym wahaniom, w zależności od kursu waluty”;
- świadomość zmienności kursów walut obcych oraz ich nieprzewidywalności jest uważana w polskim społeczeństwie za wiedzę powszechnie znaną, co znajduje potwierdzenie w ugruntowanej linii orzeczniczej;
- informacje udzielone pozwany były zgodne z treścią Rekomendacji S Komisji Nadzoru Finansowego, w szczególności Bank poinformował o potencjalnym wzroście wysokości raty kredytu i salda kredytu;

d) brak wszechstronnej i szczegółowej oceny dowodów z dokumentów załączonych do akt sprawy, podczas gdy wskazywały one na walutowy charakter kredytu, a także, że nie doszło do spełnienia przesłanki braku zgodności z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesu konsumentów;

3) naruszenie art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu z zeznań świadków A. K., J. C. (1) i K. M.;

4) naruszenie art. 227 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. polegające na bezpodstawnym pominięciu dowodu z opinii biegłego z zakresu finansów i bankowości m.in. dla ustalenia rynkowego charakteru kursu CHF w Tabeli Kursów oraz braku arbitralności przy ustalaniu kursu CHF;

5) naruszenie art. 243² k.p.c. w zw. z art. 235² § 1 pkt 1-6 k.p.c. i art. 235² § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 327¹ § 1 ust. 1 k.p.c. poprzez brak szczegółowego odniesienia się w uzasadnieniu do szeregu dowodów załączonych do pozwu i pisma procesowego z 27 maja 2019 r.;

6) naruszenie art. 22¹ k.c. w zw. z 6 k.c. poprzez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że istnieje domniemanie występowania przesłanki konsumenckiego charakteru umowy, zaś Bank, aby je obalić musi przeprowadzić dowód przeciwny;

7) naruszenie art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c. poprzez błędną wykładnię art. 385¹ § 1 k.c. i niezastosowanie art. 385¹ § 3 k.c., a w konsekwencji bezpodstawne przyjęcie, że sporne klauzule nie były negocjowane, podczas gdy kredytobiorcy mieli rzeczywisty wpływ na te postanowienia;

8) naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że sporne postanowienia, spełniają przesłanki abuzywności;

9) naruszenie art. 385¹ § 2 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i bezpodstawne przyjęcie, że w związku z rzekomą abuzywnością spornych postanowień, istnieje podstawa do wyeliminowania całości indeksacji kursem waluty obcej z umowy kredytu, podczas gdy zachowuje ona charakter umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej, która podlega dalszej interpretacji z uwzględnieniem jej częściowej bezskuteczności;

- 10) naruszenie art. 65 k.c. poprzez jego niezastosowanie;
- 11) naruszenie art. 56 k.c. poprzez jego niezastosowanie;
- 12) naruszenie art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Pr. bank. w zw. z art. 4 ustawy antyspreadowej poprzez ich niezastosowanie;
- 13) naruszenie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG poprzez niezasadne stwierdzenie, że umowa jest nieważna, pomimo braku pouczenia pozwanych o skutkach jej nieważności;
- 14) naruszenie art. 69 ust. 1 Pr. bank. w zw. z art. 471 k.c. poprzez jego niezastosowanie i nie zasądzenie kwot wskazanych w pozwie;

W oparciu o powyższe zarzuty powód wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez utrzymanie w mocy wyroku zaocznego z 10 października 2017 r. oraz zasądzenie na jego rzecz dochodzonej pozwem kwoty; ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a także zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu za obie instancje. Dodatkowo na podstawie art. 380 k.p.c. wniósł o rozpoznanie postanowień Sądu Okręgowego w przedmiocie pominięcia wniosków dowodowych oraz o dopuszczenie dowodu z opinii prawnej prof. Ł. B..

Strona pozwana reprezentowana przez kuratora procesowego wniosła o oddalenie tej apelacji na koszt powoda.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda jest niezasadna.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, jako że znajdują one oparcie w zebranych w sprawie materiale dowodowym. Aprobuje także wyrażoną przez ten Sąd – na tle art. 385¹ k.c. – ocenę prawną powództwa o zapłatę jako niezasadnego z uwagi na nieważność – będącej podstawą tego żądania – umowy kredytu hipotecznego nr (...)/ (...) z 13 maja 2006 r., wynikającą z abuzywności zawartych w niej klauzul indeksacyjnych.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów kwestionujących status pozwanych jako konsumentów przy zawieraniu ww. umowy kredytu (zarzut w pkt. 1 i 6 apelacji), stwierdzić należy, że na konsumencki charakter umowy wskazywała sama jej treść, a nie jakiegokolwiek domniemania, które rzekomo miał zastosować Sąd Okręgowy. Do przyjęcia takiego charakteru umowy nie był przy tym potrzebny czynny udział pozwanych. Z przedłożonej przez powoda umowy kredytu z 13 maja 2006 r. jednoznacznie bowiem wynika, że kredyt został zaciągnięty głównie w celu dokończenia budowy domu systemem gospodarczym oraz nabycia prawa własności nieruchomości na rynku wtórnym, zaś przedmiot kredytowania stanowiła nieruchomość w postaci działki gruntu (§ 2 ust. 3 i 4). Z uwagi na te zapisy wskazujące na cel mieszkaniowy oraz brak jakichkolwiek odniesień w treści umowy do ewentualnego prowadzenia przez pozwanych działalności gospodarczej czy zawodowej, za nietrafne uznać należy zarzuty kwestionujące status pozwanych jako konsumentów, co w zasadzie nie wymaga szerszego komentarza.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego niezasadny okazał się także zarzut naruszenia art. 243² k.p.c. w zw. z art. 235² § 1 pkt 1-6 k.p.c. i art. 235² § 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. w zw. z art. 327¹ § 1 ust. 1 k.p.c. (pkt. 5 apelacji) oraz zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. w zw. z art. 232 zd. 1 k.p.c. w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. w zw. z art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c. (pkt. 4 apelacji) ponieważ sprawy o tzw. kredyty frankowe są specyficzne, gdyż opierają się na analizie i ocenie treści zawartej umowy oraz okoliczności temu towarzyszących, co oznacza, że istotną część materiału dowodowego stanowi w zasadzie sama umowa. To na jej podstawie sąd ustala czy zawarte w niej klauzule są jednoznaczne i uczciwe względem konsumenta. Oceny tej dokonuje się przy tym według stanu istniejącego w dacie zawarcia umowy, co samo przez się przesądza o nieprzydatności pewnej kategorii dowodów (np. dowodu z opinii biegłego na okoliczność faktycznie stosowanych przez Bank kursów, czy też dokumentów wewnętrznych Banku oraz prywatnych ekspertyz i opinii). Stąd też nie jest

uchybieciem Sądu Okręgowego, że nie dopuścił dowodu z opinii biegłego, czy też nie uwzględnił w swych ustaleniach i rozważaniach dokumentów przedstawionych przez pozwanego, skoro były one zbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Jednocześnie Sąd Apelacyjny dostrzegł potrzebę poszerzenia materiału dowodowego o zeznania jednego z zawnioskowanych przez powoda świadków, tj. A. K. (zeznania pozostałych świadków były zbędne z uwagi na zakres informacji jakich – według tezy dowodowej – mieliby oni udzielić, notabene częściowo pokrywającej się z tezą dowodową określoną przez powoda dla dowodu z opinii biegłego). Świadek A. K. miała zaś dostarczyć wiadomości na fakty takie jak: zakres informacji przekazywanej kredytobiorcom przez powodowy Bank przy zawieraniu umowy kredytu indeksowanego do CHF, indywidualne uzgodnienia postanowień umownych oraz możliwość negocjacji jej warunków przez kredytobiorców. Kwestie te, z perspektywy art. 385⁽¹⁾ k.c., miały istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 227 k.p.c.). Formalnie rzecz ujmując, dowód z zeznań świadka należało więc dopuścić. Innym zagadnieniem jest natomiast ocena tych zeznań pod kątem udowodnienia wskazanych przez powoda tez dowodowych. W ocenie Sądu Apelacyjnego skarżący – za pomocą ww. dowodu – nie zdołał wykazać, by treść spornej umowy (a zwłaszcza jej zapisy § 2 ust. 2 oraz § 7 ust. 1) była przedmiotem indywidualnych negocjacji, bądź też by powodowy Bank należycie wywiązał się ze swoich obowiązków informacyjnych. Świadek nie uczestniczył w sporządzaniu i zawieraniu spornej umowy, a jego zeznania dotyczyły w zasadzie ogólnych warunków i procedur udzielania tzw. kredytów walutowych. Jak sam świadek zeznał – „nie kojarzę pozwanych, nie wiem czy byłam uczestnikiem ich procesu kredytowania”, „nie zapoznawałam się z tą umową, nie wiem jak jest skonstruowana dla tych klientów”, „nie przypominam sobie treści umowy na tamten czas” (k. 731v.-732). Mając na względzie powyższe zeznania oraz fakt, że sporna umowa sporządzona została w oparciu o wzorzec umowny Banku (Sąd Apelacyjny przy okazji rozpoznawania innych spraw z udziałem powodowego Banku jest świadom tego, że w umowach „o kredyt hipoteczny” indeksowany do CHF znajdują się tożsame zapisy odnośnie indeksacji jak w sprawie niniejszej, tj. § 2 ust. 2 oraz § 7 ust. 1 – zob. np. wyrok z 21 grudnia 2022 r., I A Ca 1257/21) stwierdzić należy, że powód nie wykazał, by w sposób należyty wywiązał się ze swych obowiązków informacyjnych, jak też nie udźwignął ciężaru dowodu z art. 385⁽¹⁾ § 4 k.c. Trafności powyższych wniosków nie zmienia przy tym fakt, że w umowie stron znalazły się zapisy § 2 ust. 2 oraz § 5 ust. 4 mówiące o tym, że zmiany kursów walut w trakcie okresu kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz odsyłające do „Informacji dla wnioskodawców (...)”, znajdującej się na k. 312-313, ponieważ nie sposób z tego typu zapisów wywodzić, że pozwani faktycznie otrzymali niezbędne i rzetelne informacje. Nie przedstawiono im danych historycznych odnośnie kursów waluty CHF, ani też nie przedstawiono żadnej symulacji wzrostu kursu CHF o przynajmniej kilkadziesiąt procent. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, gdyby powodowy Bank przedstawił pozwany symulację wysokości rat i salda kredytu przy założeniu znacznego wzrostu kursu CHF, przy jednoczesnej wyraźnej informacji, że taka możliwość również istnieje, trudno uznać, by rozsądnie oceniający sytuację konsument wyraził zgodę na zaciągnięcie takiego zobowiązania. Sąd Apelacyjny podziela wyrażony w orzecznictwie pogląd, że gdyby rzeczywiście zostało należycie wyjaśnione znaczenie zmiany kursu waluty i ponoszonego ryzyka, to racjonalny kredytobiorca nie decydowałby się na kredyt powiązany z kursem waluty obcej w sposób wadliwy w perspektywie jego spłacania przez kilkadziesiąt lat, chyba że z okoliczności sprawy wyraźnie wynikałoby co innego – czego w niniejszej sprawie nie wykazano. Powodowy Bank nie może również skutecznie bronić się argumentem, że zmienność kursów walut obcych jest wiedzą powszechnie znaną, bo nawet rozważny konsument częstokroć nie posiada dostatecznej wiedzy o skutkach zmian kursów walut dla wysokości świadczeń stron i ich granicach, stąd też opiera się na informacjach przekazywanych mu przez bank, będący przecież profesjonalistą w udzielaniu kredytów i funkcjonowaniu na rynku walutowym. Informacje te winny umożliwić kredytobiorcy zrozumienie konstrukcji kredytu waloryzowanego i ryzyka związanego z zaciągnięciem takiego zobowiązania. Nadmienić wypada (co jest Sądowni odwoławczemu wiadome z innych postępowań), że także osoby z wykształceniem ekonomicznym, czy też pracownicy instytucji finansowych zaciągali swego czasu tego typu zobowiązania kredytowe, nie dostrzegając w nich większego zagrożenia dla swych interesów.

Nie można też zgodzić się ze skarżącym, że pozwani mieli rzeczywisty wpływ na kształt klauzul waloryzacyjnych gdyż sami zdecydowali się na kredyt indeksowany zaznaczając we wniosku kredytowym walutę CHF i uzgodnili treść harmonogramu spłat (ich rzeczywisty wpływ miał wyrażać się w szczególności w wyborze dnia uruchomienia kredytu). W ocenie Sądu Apelacyjnego sam fakt, że pozwani złożyli wniosek o udzielenie kredytu w oznaczonej

kwocie PLN i zaznaczyli na formularzu opcję indeksacji do CHF nie oznacza jeszcze, że postanowienia umowy dotyczące indeksacji zostały indywidualnie uzgodnione. Okoliczność ta wręcz potwierdza, że czynność podpisania umowy miała charakter adhezyjny i polegała na podpisaniu przygotowanego wcześniej stałego formularza wniosku kredytowego oraz formularza umowy. Sam fakt, że pozwani mieli pewien wpływ na niektóre postanowienia, tj. oznaczyli kwotę wnioskowanego kredytu, okres jego spłaty oraz sposób zabezpieczenia, nie daje podstaw do przyjęcia, że także zapisy zawierające odesłania do Tabeli kursowej Banku i wprowadzające tzw. ryzyko walutowe i spread walutowy podlegały jakimkolwiek wpływowi konsumentów. Powód takich okoliczności nie wykazał, a trudno za wystarczający i przekonujący argument uznać tutaj prawo wyboru przez pozwanych daty uruchomienia kredytu, skoro nie pokrywała się ona z datą faktycznej wypłaty środków.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem będą klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 14 czerwca 2013 r., VI A Ca 1649/12 i wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 6 kwietnia 2011 r., I A Ca 232/11).

W ocenie Sądu Apelacyjnego bezzasadne są również zarzuty powoda odwołujące się do treści „Regulaminu kredytowania osób fizycznych (...)”, zważywszy, że wskazywany w apelacji zapis § 8 ust. 3 wszedł w życie dopiero 1 października 2011 r., a w dacie zawierania spornej umowy obowiązywał zapis § 8 ust. 3 w brzmieniu: „W przypadku kredytu w walucie obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz, obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku Tabeli Kursów Walut Obcych z dnia spłaty” (k. 267v.). Postanowienie to nie zawiera zatem żadnej metodologii sporządzania Tabeli Kursów Walut Obcych. Abstrahując od powyższego, nie sposób także zgodzić się z powodem, że zmodyfikowany w październiku 2011 r. zapis § 8 ust. 3 zawiera przejrzystą metodologię ustalania Tabeli Kursów Walut Obcych, zważywszy, że jest tam mowa tylko o tym, że Tabela „ustalana jest nie rzadziej niż raz dziennie, na podstawie kwotowań rynkowych poszczególnych par walut przy możliwym odchyleniu dla kursu kupna i kursu sprzedaży nie większym niż 10% od kwotowań rynkowych” (k. 276v.). W przeciwieństwie do zasad stosowanych przez NBP – z ww. zapisu regulaminowego nie wynika: jakie konkretne dane transakcyjne z rynku walutowego są brane pod uwagę, jakie jest ich źródło i w oparciu o jaką operację arytmetyczną są przeliczane.

Nie polega na prawdzie również twierdzenie powoda, że pozwani od samego początku mogli spłacać kredyt bezpośrednio w walucie CHF, co miałyby wynikać z treści § 8 ust. 4 Regulaminu kredytowania osób fizycznych, bowiem zauważyć należy, że zgodnie z treścią tego zapisu – w przypadku kredytu w walucie obcej kredytobiorca może zastrzec w umowie kredytu, że Bank będzie pobierał ratę spłaty z rachunku w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany, o ile ten rachunek jest dostępny w aktualnej ofercie Banku. W umowie stron nie ma nic na temat możliwości spłaty kredytu bezpośrednio w walucie CHF, przy czym nie jest wiadomym czy wynika to ze świadomego braku aktywności pozwanych, ich niewiedzy odnośnie takiej możliwości, czy też braków w ofercie Banku. Nie ulega natomiast wątpliwości, że sam zapis Regulaminu nie mógł stanowić samoistnej i wystarczającej podstawy do spłaty rat w walucie CHF. Wbrew zatem zapatrywaniom skarżącego – nie jest tak, że pozwani w każdej chwili mogli rozpocząć spłatę kredytu bezpośrednio we franku szwajcarskim (wymagało to aneksu do umowy).

W konsekwencji w sprawie niniejszej nie zachodziła przesłanka negatywna wyłączająca badanie abuzywności klauzul umownych w postaci indywidualnych uzgodnień z konsumentami.

W aktualnym stanie orzecznictwa nie ulega wątpliwości, że klauzule typu indeksacyjnego stanowią główny przedmiot umowy kredytu, a taki sposób ich ukształtowania jak w sprawie niniejszej, tj. z odwołaniem do „kursu kupna/sprzedaży CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku (...) w dniu uruchomienia kredytu lub transzy/w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku (...)” (§ 2 ust. 2 i § 7 ust. 1 umowy) jest wystarczającym argumentem za uznaniem ich za niejasne i niejednoznaczne. Jakkolwiek tego typu klauzule są zrozumiałe w warstwie gramatycznej to ich treść nie daje odpowiedzi na podstawowe pytanie, tj. w jaki konkretnie sposób bank ustala swoje kursy kupna/sprzedaży walut. Zgodnie z utrwalonymi poglądami orzecznictwa – tzw. kredyty denominowane i indeksowane są w istocie kredytami złotowymi (nie walutowymi), a zwarte w nich postanowienia, które uprawniają bank do jednostronnego ustalania kursów walut, w oparciu o

stosowane u siebie tabele kursowe, są nietransparentne i pozostawiają pole do arbitralnego działania instytucji finansowej. Klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną banku, jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jako że pozostaje ona w sprzeczności z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 24 czerwca 2021 r., I A Ca 35/21 oraz wyroki Sądu Najwyższego z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18 i z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12, a także uchwałę Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22). Jak zaznaczył Sąd Najwyższy odrzucając postanowieniem z 30 sierpnia 2022 r., w sprawie I CSK 3177/22 skargę kasacyjną banku - sprzeczność z dobrymi obyczajami i naruszanie interesów konsumenta polega na uzależnieniu wysokości świadczenia banku oraz wysokości świadczenia konsumenta od swobodnej decyzji banku. Takie postanowienia obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz naruszają równorzędność stron umowy.

Na gruncie art. 385¹ k.c. istotny jest sam fakt, że umowa została tak sformułowana, by stworzyć wyłącznie po stronie Banku uprawnienie do niczym nieskrępowanego ustalania wysokości świadczenia kredytobiorców. Bez znaczenia jest przy tym to, czy Bank faktycznie z takiej możliwości korzystał, liczy się jedynie sama potencjalna możliwość takiego działania - wynikająca z umowy. Innymi słowy, abuzywność postanowienia umownego ocenia się przez pryzmat uprawnień, jakie przyznał sobie przedsiębiorca w kwestionowanym postanowieniu, a nie przez analizę, czy i jak następnie wykorzystywał przyznane sobie uprawnienie (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 25 sierpnia 2022 r., V A Ca 41/22). Powyższe oznacza, że wszelkie przedstawione przez powodowy Bank dokumenty prywatne mające wskazywać na faktycznie stosowane kursy i ich ewentualne powiązanie z kursem średnim NBP czy kursami rynkowymi - nie miały znaczenia w sprawie

W rezultacie – w ślad za Sądem Okręgowym – stwierdzić należy, że niedozwolone klauzule indeksacyjne od początku i z mocy samego prawa są dotknięte bezskutecznością na korzyść kredytobiorców. Skutki usunięcia niedozwolonych klauzul waloryzacyjnych z umowy kredytu były już przedmiotem licznych wypowiedzi zarówno sądów powszechnych (w tym tut. Sądu Apelacyjnego), Sądu Najwyższego, jak też TSUE i nie ma obecnie potrzeby szczegółowego ich przytaczania. Wystarczy wskazać, że obecnie dominuje stanowisko, iż abuzywność klauzul waloryzacyjnych rodzi skutek w postaci upadku całej umowy (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 28 września 2021 r., I CSKP 74/21; z 3 lutego 2022, II CSKP 459/22; z 3 lutego 2022 r., II CSKP 975/22; z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22; z 23 marca 2022 r., II CSKP 532/22; z 18 maja 2022., II CSKP 1030/22 oraz ostatnio wydane postanowienia Sądu Najwyższego odmawiające przyjęcia skarg kasacyjnych banków do rozpoznania - z 23 czerwca 2022 r., I CSK 2815/22 i z 30 sierpnia 2022 r., I CSK 3177/22). Wylimitowanie klauzul indeksacyjnych kreujących ryzyko kursowe sprawia, że utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za uznaniem jej za nieważną (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 26 kwietnia 2022 r., II CSKP 550/22). Nie chodzi przy tym o nieważność bezwzględną (art. 58 k.c.), ale o nieważność wywołaną niemożnością dalszego wykonywania umowy z uwagi na zbyt szeroki zakres niezwiązania konsumentów zapisami o istotnym znaczeniu, co pozbawia taką umowę essentialia negotii (art. 69 ust. 1 i 2 Pr. bank.). Eliminacja z umowy kredytu indeksowanego klauzul waloryzacyjnych nie pozwala na skonkretyzowanie świadczeń głównych oraz na wykreowanie ryzyka walutowego (por. także orzeczenia Sądu Najwyższego, np. postanowienie z 16 marca 2021 r., I CSK 635/20; wyrok z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18; wyrok z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19).

Jakkolwiek w dacie zawierania spornej umowy, obowiązujące przepisy prawa nie nakładały na banki wprost obowiązku przedstawiania przejrzystego (zrozumiałego dla konsumenta) mechanizmu ustalania kursów walut (co eksponuje skarżący w swej apelacji), to nie ulega wątpliwości, że wymóg taki wynikał z faktu związywania się długoletnim węzłem prawnym z konsumentem, a zatem co do zasady słabszą stroną umowy, która winna być w pełni świadoma ryzyka z tym zwiazanego i mieć zagwarantowaną możliwość samodzielnego zweryfikowania prawdziwości i prawidłowości dokonywanych przez bank wyliczeń. Podkreślenia wymaga, że art. 385¹ § 1 k.c. za niedozwolone klauzule umowne uznaje te, które kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszając jego interesy. To zatem te wyznaczniki obligowały Bank do takiej konstrukcji

klauzul waloryzacyjnych, które nie budziłyby wątpliwości co do ich obiektywnego i niesprzecznego z dobrem konsumenta charakteru.

Nieuczciwe postanowienia indeksacyjne nie powinny być przy tym zastępowane innym mechanizmem przeliczeniowym opartym na przepisach kodeksu cywilnego, czy innych uregulowaniach szczególnych (zob. np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 26 maja 2022 r., I A Ca 134/21). Wbrew zatem zapatrywaniom skarżącego, stosunek prawny stron nie podlegał sanowaniu w oparciu o zasady unormowane w art. 56 k.c. i art. 65 k.c., bowiem jak słusznie zauważył TSUE w wyroku z 29 kwietnia 2021 r., C-19/20 - o tym czy obowiązywanie umowy, bez abuzywnych postanowień jest możliwe decydują przepisy prawa krajowego, bowiem Dyrektywa 93/13 wymaga jedynie, aby kwestia ta rozstrzygnięta została przez sąd krajowy z urzędu, w oparciu o przepisy prawa krajowego, stosując obiektywne podejście. Sąd krajowy nie jest przy tym uprawniony do dokonywania jakichkolwiek modyfikacji abuzywnych postanowień, w tym do redukcji utrzymującej skuteczność lub zastąpienia innymi zapisami (tak też TSUE w sprawach: C-618/10 J. C. (2), pkt 65; C-488/11 D. A. B., pkt 57). Wyjątkiem od powyższej reguły nieuzupełniania luk w umowie jest możliwość zastąpienia postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym ale – wymaga to zgody konsumenta i ma służyć ochronieniu go przed negatywnymi skutkami nieważności umowy (tak też TSUE w sprawie C-260/18 D., pkt. 48 i 55). To konsument zatem, wyrażając zgodę na uzupełnienie umowy przepisem dyspozytywnym, może zapobiec jej nieważności. W braku takiej zgody, sąd stwierdza nieważność umowy. Również Sąd Apelacyjny nie uważa, by ustalenie nieważności umowy było dla pozwanych niekorzystne, skoro jej pozostawienie w mocy nadal narażałoby ich na niczym nieograniczone ryzyko kursowe, o czym nie zostali rzetelnie poinformowani przed zawarciem umowy.

Wbrew zapatrywaniom skarżącego nie istnieje także możliwość wykonywania umowy w oparciu o przepisy ustawy antyspreadowej, gdyż nowelizacja Prawa bankowego nie spowodowała, że niedozwolone postanowienia waloryzacyjne - w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. - utraciły taki charakter. Ustawa nie przywróciła mocy prawnej umowom kredytu, które od początku były bezskuteczne z uwagi na wprowadzenie do nich abuzywnych zapisów (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 10 grudnia 2021 r., I A Ca 606/21).

Co się zaś tyczy zarzutu niepouczenia pozwanych o konsekwencjach związanych z ewentualnym unieważnieniem umowy kredytu to wskazać trzeba, że zarzuty co do braku lub niedostatecznego pouczenia przez Sąd o ewentualnych skutkach nieważności umowy oraz o niekorzystności dla konsumentów orzeczenia o nieważności umowy, co do zasady przysługiwały w niniejszej sprawie pozwanym, a nie Bankowi.

Konsekwencją stwierdzenia nieważności umowy jest zaś przyjęcie niezasadności żądania przez Bank zapłaty z tytułu wypowiedzenia umowy kredytu. Jak słusznie bowiem wskazał Sąd Okręgowy – w przypadku stwierdzenia nieważności umowy stronom przysługują odrębne roszczenia na innej podstawie prawnej.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania odwoławczego rozstrzygnął zaś na mocy art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 113 ust. 1 ustawy z 28 lipca 2005 r. O kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz w oparciu o § 2 pkt. 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych w zw. z § 1 pkt. 1 i 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 9 marca 2018 r. w sprawie określenia wysokości wynagrodzenia i zwrotu wydatków poniesionych przez kuratorów ustanowionych dla strony w sprawie cywilnej.

Dariusz Małkiński